

נתינה

נתינה לשמה

אמרו אנשים:
 "הוא עשיר", "הוא עשיר".
 נבחר אותו להיות ראש העיר.
 יחלק לכל עובר וש
 גם לחם גם חלב.
 איש מחלק חיוכים
 מושיט פרחים
 שיהיה יום יפה
 שיהיה בבית ריח של שדה
 שיהיה....

(שלומית כהן אסיף*, איש על ספסל)

איש על ספסל ישב
 הושיט פרח לכל עובר וש
 אמרו אנשים:
 "הוא שיכור", "הוא שיכור".
 מחלק בחינם במקום למכור.
 "הוא גנב" "הוא גנב"
 פרחים מן הגן סחב.

מה לדעתכם מניע אנשים לתת ולתרום לאחרים? האם זה נובע ממניעים "אינטרסנטיים", או מרצון לעזור לזולת? (תשובה אפשרית לשאלה תמצאו במקור.1 בדף ההרחבות)

כיצד האנשים מפרשים את הנתינה של מחלק הפרחים? מהי הסיבה האמיתית שהוא עושה זאת?

"יום המעשים הטובים" קוראים ליום הראוותני והתפל הזה, שבו, בכוח עושרה הרב, ולא מתוקף שום סמכות אחרת, אריסון מטפה לכם ומפעילה אתכם (...). והשנה שדרוג: יום המעשים הטובים בכנסת, לא פחות ולא יותר. הכנסת, כן הכנסת, אימצה את הקשקוש היחצ"ני הזה אל חיקה.

(מתוך הבלוג של שלי יחימוביץ', ***, shelly.org.il)

"... שרי אריסון שמה לעצמה למטרה לקדם יצירת שינוי חיובי בקרב אנשים, בחברה, בקהילה, ולמען כדור הארץ. שאיפתה היא להעניק לאנשים את ההשראה לעשות טוב, ולהראות כי שינוי חיובי הוא דבר אפשרי בכל הרבדים בחיים..."

(מתוך האתר של שרי אריסון**, shariarison.com)

· האם יש בעיה בעיניכם בנתינה שנובעת מאינטרס של הנותן? מדוע?
 האם לנתינה כזו יש גם יתרונות?
 · האם יכולה להיות בכלל נתינה שלא מועילה לנותן? (עיינו גם במקורות 2-3 בדף ההרחבות)

· כיצד מתארת שרי אריסון, יוזמת "יום המעשים הטובים", את המניעים שלה לתרום לחברה?
 · "קשקוש יחצ"ני" – מה באמת מניע את שרי אריסון לפי שלי יחימוביץ'?

"לא יחדל אביון מקרב הארץ" – כדי להרבות שכרינו בצדקה שאנו עושים לעניים כדי לפרנסם. וראיה לדברי (...) דתנאי: "היה ר' מאיר אומר: אם יש פתחון פה לבעל דין לחלוק ולהשיבך (להקשות עליו) – אם השם יתברך אוהב עניים למה אינו מפרנסם (בעצמו)?" – אמור לו: כדי להציל אותנו מדינה של גהינם (על-ידי נתינת הצדקה)".

(ריב"א****, פירוש "מנחת יהודה", דברים טו ד)

צדקה לעשירים בלבד

* רבי יהודה ב"ר אליעזר (אשכנז, המאה ה-14) היה מבעלי התוספות, פירשו "מנחת יהודה" עוסק בעיקר בפירוש רש"י על התורה ובהבאת פירושים אחרים מתקופת בעלי התוספות.

* שלי רחל יחימוביץ' (ישראל, -1960) היא חברת כנסת מטעם מפלגת העבודה. בעבר שימשה כיושבת ראש מפלגת העבודה, כיו"ר האופוזיציה וטרם בניסחה לפוליטיקה הייתה עיתונאית ואשת רדיו וטלוויזיה.

* שרי אריסון (נולדה בארה"ב, -1957) היא אשת עסקים ופילנתרופית ישראלית-אמריקאית, הבעלים של קבוצת אריסון, בעלת השליטה בבנק הפועלים. נחשבת לאישה העשירה ביותר במזרח התיכון ואחת הנשים העשירות בעולם.

* שלומית כהן-אסיף (נולדה בעיראק, -1948) היא משוררת ומספרת ישראלית.

אם אין עני לי

כתב הרב רבי מעדיה*: הייב אדם להקדים פרנסתו לכל אדם, ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו, שנאמר: "וחי אחיך עמך" – הייך קודמין לחיי אחיך. (רבי יעקב בן הרא"ש, סור יורה דעה הלכות צדקה סימן רנא)

כל אדם חייב ליתן צדקה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו. (רבי יוסף קארו**, שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רמח)

· מדוע הצורך לדאוג לעניים מוטל על האדם לפי ה"מנחת יהודה"? כיצד הוא מוכיח זאת מהמדרש אותו הוא מצטט?
· האם עני צריך לתת צדקה לפי רבי סעדיה? מדוע? ולפי רבי יוסף קארו?

· "כדי להרבות שכרינו" – מהי תכלית הצדקה לפי המנחת יהודה? למי היא מכוונת, לטובת העניים או ה"עשירים"? (השוו גם למקור 4.בדף ההרחבות)
· מדוע לדעתכם העני צריך לתת צדקה אם אין לו כסף לעצמו?
· איזו "בעיה" באה הצדקה לפתור לפי הגישה שמחייבת עניים לתת צדקה? ומה לפי הגישה שפוטרת אותם? למי מכוונת הצדקה לפי כל אחת מהגישות, לנותן או למקבל?

· למי מכוונת הנתינה לפי דעתכם – לנותן או למקבל? מה כל אחד מהשניים מקבל מהנתינה? (עיינו גם במקור 5.בדף ההרחבות)
· האם אתם מסכימים עם התפיסה שתכלית הנתינה היא "קבלת שכר"? מדוע?
· האם זה משנה למי הנתינה מכוונת, הרי בסופו של דבר המעשה הוא אותו מעשה? (עיינו במקור 6.בדף ההרחבות)

אָפֶם כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן כִּי בְּרַךְ יִבְרַכְךָ ה' בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ: (דברים טו ד)

כִּי לֹא יִהְיֶה אֲבִיּוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל כֵּן אֲנִי מְצַוְךָ לְאמֹר פִּתַח תְּפַתַּח אֶת יָדְךָ לְאֶחִיךָ לְעִנִּיךָ וּלְאֶבְיֶיךָ בְּאַרְצְךָ: (שם יב)

המיוחד את מושג הצדקה הוא, בראש ובראשונה, סירוב מוחלט מצדם של הו"ל לראות את העוני באור רומנטי. לדידם אין כל ברכה סמויה בעוני; הוא רע לחלוטין (...). באותה נחרצות דוחים הו"ל גם את התפיסה שאי-השוויון בחברה הוא רצון האל (...). אין שום קדושה או אי-נמנעות באי-שוויון חברתי וכלכלי. היהדות דחתה את האמונה, שבעת העתיקה ובימי הביניים הייתה אוניברסלית כמעט, שדירוג חברתי ומעמדי הוא חלק ממבנה העולם. בני אדם הם שיצרו את אי-השוויון, ולפיכך בני אדם יכולים גם לתקן אותו. (הרב יונתן זקס***, לרפא עולם שבור, עמ' 47-45)

ענייך – עניי ה', הם עניים כאלה הקיימים עפ"י הסדר הטבעי שבהנהגת ה'. לא על שווי הקניינים ייסד ה' את החברה האנושית אלא על אי שוויון הקניינים (...). ללא אי שוויון בקניינים, לא יהיה ערך לכיבוש העצמי שאדם חייב בו כלפי תאוות הרכוש ואשר מורא הצדק תובע אותו, ולא מקום למעשי הצדקה (...). היוצרת את השלימות הצרופה והעדינה של בני האדם והחברה. (הש"ר הירש**** תהלים עב פסוק ב)

· מהי הסתירה בין שני הפסוקים?
· האם העוני הוא דבר שצריך לחלוק מן העולם לפי רש"ר הירש? מדוע?
· מה דעתו של הרב זקס בנושא? (השוו גם לדברי הראי"ה קוק, מקור 7.בדף ההרחבות)

· מהי הדרך לתיקון החברה לפי רש"ר הירש? ולפי הרב זקס? מה תפקידו של העוני בתהליך זה לפי כל אחד מהם?
· כיצד שתי התפיסות הללו משתקפות בסתירה בין הפסוקים?
· האם שתי התפיסות הללו סותרות אחת את השניה?

· האם תפיסה שרואה בעוני דבר מהותי לחברה לא מובילה להשלמה עם המצב הקיים? מה תשובתו של פסוק יב לשאלה זו?
· האם מיגור העוני הוא דבר ריאלי? אם לא, האם יש עניין לשאוף אליו?

* הרב שמשון בן רפאל הירש (גרמניה, 1808-1888) היה מאבותיה של הנאו-אורתודוקסיה בגרמניה במאה ה-19. הנהיג את דרך "תורה עם דרך ארץ" ודגל במודרניזציה, בצד מאבק ברפורמים.

* הרב לורד ז"ר יונתן (יעקב צבוי) זקס (נולד באנגליה ב-1948) הוא תאולוג בריטי. היה הרב הראשי של בריטניה בין השנים 2013-1991.

* רבי יוסף קארו (נולד בספרד ב-1488, נפטר בישראל ב-1575) היה מגדולי הרבנים ופוסקי ישראל בכל הדורות, מחבר השולחן ערוך והבית יוסף, מכונה גם השולחן ערוך, הבית יוסף, מרן והמחבר. עסק גם בקבלה.

* רב סעדיה בן יוסף אלפיומי גאון (נולד במצרים ב-882, נפטר בבבל (עיראק) ב-942) ובקיצור רס"ג, מגאוני בבל, ראש ישיבת סורא, היה איש אשכולות שעסק בפילוסופיה ובדקדוק.